

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Проект Ради Європи

**«Захист свободи слова та свободи медіа в Україні
(SFEM-UA)»**

ТЕХНІЧНИЙ ДОКУМЕНТ:

Визначення журналіста: Міжнародні стандарти

Виконавець:

Девід Банісар (David Banisar)

Консультант Ради Європи

Щоб дізнатися більше, зверніться до таких установ:

Відділ співробітництва у сфері
свободи слова

Олена Демченко, ел. пошта:

Olena.Demchenko@coe.int;

Лейла Жданова, ел. пошта:

Leila.Zhdanova@coe.int

www.coe.int/freedomofexpression

Відмова від відповідальності:

Цей технічний документ підготовлено в рамках проекту Ради Європи «Захист свободи слова та свободи медіа в Україні» (SFEM-UA), який реалізується в рамках Плану дій Ради Європи для України «[Стійкість. Відродження. Відбудова](#)» (2023–2026 рр.).

Зміст

1	ВСТУП.....	4
2	МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ	5
2.1	Організація Об'єднаних Націй (ООН)	5
2.2	Рада Європи	7
2.3	Європейський Союз.....	8
3	НАЦІОНАЛЬНІ СТАНДАРТИ.....	10
3.1	Бельгія	11
3.2	Хорватія.....	11
3.3	Косово*	11
3.4	Польща.....	12
3.5	Австралія	12
3.6	Канада	12
4	ВИЗНАЧЕННЯ, ЗАПРОПОНОВАНІ МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	13
4.1	Комітет із захисту журналістів.....	13
4.2	СТАТТЯ 19	13
5	КЛЮЧОВІ ЕЛЕМЕНТИ, ЯКІ НЕОБХІДНО ВРАХУВАТИ.....	14

1 ВСТУП

У сучасну цифрову епоху питання про те, хто ж такий журналіст, — складне. Хоча кількість журналістів у традиційних медіа, особливо в газетах, продовжує зменшуватися в усьому світі, з'явилася велика кількість людей, які публікують дописи в різних формах на цифрових платформах, певною мірою повторюючи велику кількість тих самих функцій.

Питання — не академічне. Журналісти мають вирішальне значення для здійснення права громадськості знати та мають обов'язки та привілеї, які випливають із цього, включаючи захист їхніх конфіденційних джерел, спрощений доступ до інформації та публічних просторів, захист продуктів їхньої роботи та фізичний захист від загроз.

У міжнародному масштабі немає чітко визначеного терміну, який би пояснював, хто такий журналіст, чи набору формальних стандартів або кваліфікацій, як-от освітніх критеріїв, необхідних, щоб стати журналістом. Протягом останніх десятиліть тенденція полягала в переході від визначення журналістів як класу осіб за місцем їхньої роботи, наприклад, у пресі, на радіо чи телебаченні, до функціонального визначення, яке розглядає їхні дії та наміри. Цей підхід забезпечує більшу гнучкість у міру урізноманітнення журналістської практики. Він також розв'язує проблеми з класовою або реєстраційною системою, яка потенційно залишає поза увагою тих, хто не займається традиційною журналістикою, як-от фрилансери чи журналісти-розслідувачі, які зараз пишуть у різних формах, таких як книги, а також є технологічно нейтральним для застосування до тих, хто працює у сфері цифрових медіа, як формально, так і ні.

Хоча в деяких країнах існує практика зосереджуватися на визнанні лише офіційно ліцензованих або акредитованих журналістів, в ООН¹, Раді Європи та ОБСЄ², а також у регіональних правозахисних органах по всьому світу³ існує загальний консенсус про те, що обов'язкове ліцензування журналістів — це порушення свободи слова. Загальноприйнято, що акредитація прийнятна лише як засіб надання доступу до зон обмеженого простору або в особливих ситуаціях, коли потрібна додаткова безпека. Цей звичай, схоже, зменшується в останні роки, оскільки ці стандарти впроваджуються в переглянуте національне законодавство.

¹ Комітет з прав людини, Загальний коментар № 34: Стаття 19. Свобода поглядів і їх вираження, CCPR/C/GC/34, 2011, стор. 44. Доступ за посиланням: <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no34-article-19-freedoms-opinion-and>

² Спеціальний звіт представника ОБСЄ з питань свободи ЗМІ: Зауваження та рекомендації щодо акредитації журналістів у регіоні роботи ОБСЄ, 25 жовтня 2006 р. Доступ за посиланням: <https://www.osce.org/files/f/documents/0/b/22065.pdf>

³ Міжамериканський суд з прав людини, Консультативний висновок ОС-5/85 від 13 листопада 1985 р. Обов'язкове членство в асоціаціях, передбачених законом для журналістської практики (ст. 13 і 29 Американської конвенції з прав людини); Африканська комісія з прав людини і народів, Декларація принципів свободи вираження поглядів і доступу до інформації в Африці 2019 р., 65-та чергова сесія, 10 листопада 2019 р.; Спільна декларація Спеціального доповідача ООН з питань свободи поглядів і вираження поглядів, Представника ОБСЄ з питань свободи ЗМІ та Спеціального доповідача ОАД з питань свободи вираження поглядів, 18 грудня 2003 р.

2 МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ

2.1 Організація Об'єднаних Націй (ООН)

ООН використовує широкомасштабний функціональний підхід до визначення того, кого вважати журналістом. Це стосується як стандартів прав людини, так і практичних застосувань, таких як механізми захисту журналістів, якими керує ЮНЕСКО. Це означає, що ті, хто займається журналістикою, незалежно від медіа чи статусу зайнятості, захищені, включно з інтернет-журналістами й особами, які діють як неформальні журналісти. Захист також поширюється на працівників медіа і допоміжний персонал⁴.

Комітет з прав людини у Загальному коментарі № 34, який встановлює стандарти для статті 19 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права щодо свободи вираження поглядів і переконань, зазначає:

«Журналістика — це функція, яку виконує широкий спектр суб'єктів, включаючи професійних репортерів і аналітиків, а також блогерів та інших осіб, які беруть участь у формах самовидання в пресі, в інтернеті чи в інших місцях»⁵.

Спеціальний доповідач ООН із захисту й заохочення свободи поглядів і їх вираження у своїй доповіді Раді з прав людини 2012 року далі розробив стандарт, зазначивши:

«Журналісти — це люди, які спостерігають події та описують їх, документують і аналізують події, заяви, політику та будь-які пропозиції, які можуть вплинути на суспільство, з метою систематизації такої інформації та збору фактів і аналізу для інформування секторів суспільства або суспільства в цілому. Таке визначення журналістів включає всіх працівників медіа і допоміжний персонал, а також працівників громадських медіа і так званих «громадянських журналістів», коли вони виконують цю роль короткий час»⁶.

⁴ Див. ЮНЕСКО, План дій ООН щодо безпеки журналістів та проблеми безкарності, CI-12/CONF.202/6, стор. 1.1. Доступ за посиланням: https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/journalists/2023-01-31/un-plan-on-safety-journalists_en.pdf

⁵ Комітет з прав людини, Загальний коментар № 34: Стаття 19. Свобода поглядів і їх вираження, CCPR/C/GC/34, 2011, стор. 44. Доступ за посиланням: <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no34-article-19-freedom-opinion-and>

⁶ Доповідь Спеціального доповідача з питань захисту й заохочення права на свободу поглядів і їх вираження, A/HRC/20/17, 2012 р., стор. 4. Доступ за посиланням: <https://www.undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=A%2FHRC%2F20%2F17>

Спеціальний доповідач наголосив, що визначення журналістів також стосується осіб, які використовують онлайн медіа та які працюють як журналісти:

Поява «онлайн-журналістів» (як професійних, так і невідготовлених, так званих «громадянських журналістів») відіграє дедалі важливішу роль у документуванні й поширенні новин у режимі реального часу, коли вони відбуваються на місці. Журналісти, які публікують свої роботи в інтернеті, повинні мати такий самий захист відповідно до статей 19 Загальної декларації прав людини та Міжнародного пакту про громадянські та політичні права⁷.

Генеральна Асамблея ООН підтвердила гнучкий підхід, зазначивши у своїй Резолюції про безпеку журналістів від 2014 року, що «журналістика постійно розвивається, щоб включати інформацію від медіаустанов, приватних осіб і ряду організацій, які шукають, отримують і передають інформацію та ідеї всіх як онлайн, так і офлайн»⁸.

Спеціальний доповідач ООН з питань позасудових страт, страт без належного судового розгляду або свавільних страт також зазначив захист, який застосовується до допоміжного персоналу і нових медіа:

«Репортери та фотографи, а також ті, хто безпосередньо підтримує їхню роботу — незалежні репортери й оператори (стрингери) та водії — потенційно вразливі, і оскільки вони виконують важливу соціальну функцію, то заслуговують на особливий захист. Це включає «нові медіа» або «громадянських та онлайн-журналістів»⁹.

Такий функціональний підхід Комітету з прав людини та Спеціального доповідача лежить в основі діяльності органів ООН, зокрема ЮНЕСКО¹⁰. У своєму довіднику із захисту журналістів ЮНЕСКО зазначає, що захист поширюється на «журналістів, працівників ЗМІ та виробників соціальних мереж, які займаються журналістською діяльністю»¹¹. План дій ООН щодо безпеки журналістів і проблеми безкарності стверджує, що «захист журналістів не повинен обмежуватися лише тими, хто офіційно визнаний журналістами, а повинен охоплювати інших, включаючи працівників громадських ЗМІ та громадянських журналістів та інших осіб, які можуть використовувати нові медіа як засіб охоплення своєї аудиторії»¹².

⁷ Там само, Доповідь Спеціального доповідача 2012, стор. 61.

⁸ Резолюція 68/163 Генеральної Асамблеї ООН. Безпека журналістів і проблема безкарності, A/Res/68/163, 21 лютого 2014 р. Доступ за посиланням: <https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=A%2FRES%2F68%2F163&Language=E>

⁹ Доповідь Спеціального доповідача з питань позасудових страт, страт без належного судового розгляду або свавільних страт, A/HRC/20/22, 2012 р., стор. 26. Доступ за посиланням: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session20/A-HRC-20-22_en.pdf

¹⁰ Див., наприклад, ЮНЕСКО, Глобальний інструментарій для співробітників правоохоронних органів, Модуль 2 (2022), стор. 57.

¹¹ ЮНЕСКО, Застосування індикаторів безпеки журналістів (JSI) ЮНЕСКО, Практичний посібник для допомоги дослідникам, 2015 р., Доступ за посиланням: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000260894>

¹² Див. 4, План дій у 1.6.

2.2 Рада Європи

Рада Європи зосереджує захист на «журналістах та інших суб'єктах медіа». Поняття розуміється широко і включає як традиційних журналістів, так і тих, хто займається медіа менш формальними способами, такими як ведення блогів, або нетрадиційних суб'єктів, включаючи некомерційні організації.

У Рекомендації № R (96) 4 Комітет Міністрів Ради Європи поширює визначення «журналістів» на *«всіх представників медіа, а саме тих, хто займається збором, обробкою та розповсюдженням новин та інформації, включаючи операторів і фотографів, а також допоміжний персонал, наприклад, водіїв і перекладачів»*¹³.

У Рекомендації № R (2000) 7 Комітет Міністрів зазначив, що: *«термін «журналіст» означає будь-яку фізичну або юридичну особу, яка регулярно або професійно займається збором і поширенням інформації серед громадськості за допомогою будь-яких засобів масової комунікації»*¹⁴. У Рекомендації CM/Rec(2016)4 щодо безпеки журналістів міністри додатково розширили це визначення, заявивши, що *«визначення суб'єктів медіа розширилося в результаті нових форм медіа в епоху цифрових технологій. Таким чином поняття включає інших осіб, які роблять внесок у громадські дебати та які виконують журналістську діяльність або функції громадського спостерігача»*¹⁵.

Рада Європи пішла далі у визначенні поняття медіа, яке впливає на контекст журналістики. Рекомендація CM/Rec(2011)7 щодо нового поняття медіа містить ширшу концепцію медіа: *«Усім суб'єктам — новим чи традиційним — які діють у медіа екосистемі, слід запропонувати політику, яка гарантує відповідний рівень захисту і містить чітку вказівку на їхні обов'язки та відповідальність відповідно до стандартів Ради Європи. Відповідь має бути поступовою та диференційованою відповідно до ролі, яку медіапослуги відіграють у процесах виробництва і розповсюдження контенту»*.

Рекомендація встановлює шість критеріїв, за якими можна визначити, чи діє організація як медіа відповідно до стандартів Ради Європи. Як нещодавно було підтверджено Комітетом Міністрів у Рекомендації CM/Rec(2022)11:

«медіа» включає тих постачальників послуг, які відповідають наведеним нижче критеріям або їх комбінації, як запропоновано в Рекомендації CM/Rec(2011)7 щодо нового поняття медіа: вони мають намір діяти як медіа, вони діють з метою виробництва та розповсюдження контенту, вони мають редакторський контроль над контентом, вони дотримуються професійних стандартів, вони прагнуть

¹³ Рекомендація № R (96) 4 Комітету Міністрів державам-членам про захист журналістів у ситуаціях конфлікту та напруженості, прийнята 3 травня 1996 р.

¹⁴ Рекомендація № R (2000) 7 Комітету Міністрів державам-членам про право журналістів не розкривати свої джерела інформації, прийнята 8 березня 2000 р.

¹⁵ Рекомендація CM/Rec(2016)4 Комітету міністрів державам-членам щодо захисту журналістики та безпеки журналістів та інших суб'єктів медіа, стор. 4.

охоплення та підкоряються очікуванням громадськості. Це визначення охоплює друковані, радіомовні та онлайн медіа, включаючи послуги потокового аудіо та відео¹⁶.

Європейський суд з прав людини не дав конкретного визначення журналістам, але неодноразово визнавав, що вони відіграють «життєво важливу роль» як «громадські сторожові порядку» з обов'язком «розповсюджувати (у спосіб, який відповідає їхнім зобов'язанням і обов'язкам) інформацію та ідеї з усіх питань, що становлять суспільний інтерес»¹⁷. Було зазначено, що ця функція сторожового порядку не обмежується професійними журналістами, а також включає НУО та політичних коментаторів¹⁸, також було зауважено, що «блогерів і популярних користувачів соціальних медіа також можна прирівняти до «громадських сторожових порядку», якщо говорити про захист, що надається статтею 10»¹⁹.

2.3 Європейський Союз

Європейський Союз (ЄС) традиційно дотримується вузького підходу до журналістики, оскільки багато сфер підпадають під юрисдикцію держав-членів. Тож у законодавстві ЄС немає єдиного визначення журналістики, увагу здебільшого зосереджено на послугах, а не на журналістиці. Наприклад, Директива ЄС про аудіовізуальні медіапослуги визначає лише медіа, пов'язані з аудіовізуальним контентом²⁰.

Навіть Європейський закон про свободу медіа, який очікує на розгляд, містить обмежене визначення «на основі послуг» і не включає журналістів повністю²¹. Однак, нещодавно запропоновані Європейською Радою поправки мають ширший погляд на те, кого слід включити до захисту джерел:

«особи, які через свої регулярні приватні чи професійні стосунки з постачальниками медіапослуг або членами їхнього редакційного персоналу можуть мати інформацію, яка могла б ідентифікувати журналістські джерела. Це має включати осіб, які живуть у тісних стосунках у спільному домогосподарстві на стабільній та безперервній

¹⁶ Рекомендація CM/Rec(2022)11 Комітету Міністрів державам-членам щодо принципів управління медіа та комунікацією.

¹⁷ «Бладе Тромсе і Стенсаас проти Норвегії [ВП]» (Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway [GC]), № [21980/93](#), § 59 і 62, ЄСПЛ 1999-III.

¹⁸ «Фалзон проти Мальти» (Falzon v. Malta), № [45791/13](#), № 45791/13, 2018 р.

¹⁹ «Мадяр Гельсінкі Бізотцаг проти Угорщини [ВП]» (Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary [GC]), № 18030/11, § 166–168, 2016).

²⁰ Директива 2010/13/EU Європейського Парламенту та Ради від 10 березня 2010 року про узгодження певних положень, встановлених законом, постановами чи адміністративними діями в державах-членах щодо надання аудіовізуальних медіапослуг (Директива про аудіовізуальні медіапослуги), § 1 (визначення).

²¹ Див. Тереза Зейпп, Ронан О Фатхай і Макс ван Друнен (2023 р.) «Визначення «медіа» в Європі: підводні камені запропонованого Закону про свободу медіа в Європі» (Theresa Seipp, Ronan Ó Fathaigh & Max van Drunen (2023) Defining the 'media' in Europe: pitfalls of the proposed European Media Freedom Act), Journal of Media Law, 15:1, 39-51, DOI: 10.1080/17577632.2023.2240998.

основі, які є ціллію лише через їхні тісні зв'язки з постачальниками медіапослуг, журналістами чи іншими членами редакційного персоналу. Захист журналістських джерел також повинен принести користь працівникам постачальників медіапослуг, таким як технічний персонал, включаючи експертів з кібербезпеки, котрі можуть стати ціллію, враховуючи їхню важливу роль підтримки у щоденній роботі журналістів, що вимагає рішень для забезпечення конфіденційності роботи журналістів та ймовірність того, що вони мають доступ до інформації, яка стосується журналістських джерел»²².

Група високого рівня з питань свободи та плюралізму медіа, створена віцепрезидентом Європейської комісії Нелі Крус у жовтні 2011 року, відзначила труднощі, пов'язані зі спробою придумати визначення, і проблеми з різними підходами, включаючи акредитацію і самоідентифікацію, і врешті відмовилася це зробити, заявивши:

«В умовах постійних змін поточного медіасередовища ГВУ [Група високого рівня], на жаль, утримується від пропозиції будь-якого чіткого і консенсусного визначення журналістики чи журналістів. Натомість вона рекомендує продовжувати обговорення цього питання між усіма зацікавленими сторонами, щоб досягти принаймні тимчасових і прагматичних формулювань, які можуть слугувати вказівками для судів»²³.

У Керівних принципах ЄС щодо захисту зазначено, що «зусилля щодо захисту журналістів не повинні обмежуватися лише тими, хто офіційно визнаний журналістом, але також повинні охоплювати допоміжний персонал та інших осіб, таких як «громадянські журналісти», блогери, активісти соціальних мереж і правозахисники, які використовують нові медіа для охоплення масової аудиторії»²⁴.

Законодавство ЄС у багатьох випадках дійсно визнає важливість журналістики та передбачає винятки в низці законів, включаючи авторське право²⁵, захист даних²⁶ і

²² Меморандум від Генерального секретаріату Ради Європейського Союзу, Пропозиція щодо Регламенту Європейського Парламенту та Ради про встановлення спільної основи медіапослуг на внутрішньому ринку (Європейський закон про свободу медіа) та внесення змін до Директиви 2010/13/EU, 10954/23, 21 червня 2023 р.

²³ Група високого рівня з питань свободи та плюралізму медіа, Вільні та плюралістичні медіа для підтримки європейської демократії, січень 2013 р. Доступ за посиланням:

https://ec.europa.eu/information_society/media_taskforce/doc/pluralism/hlg/hlg_final_report.pdf

²⁴ Керівні принципи ЄС щодо свободи вираження поглядів онлайн і офлайн, 2014 р. Доступ за посиланням: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/09_hr_guidelines_expression_en.pdf

²⁵ Директива (ЕУ) 2019/790 Європейського парламенту та Ради від 17 квітня 2019 року про авторське право та суміжні права на єдиному цифровому ринку

²⁶ Директива 95/46/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 24 жовтня 1995 року про захист осіб у зв'язку з обробкою персональних даних і про вільний рух таких даних, стаття 9; Регламент (ЕУ) 2016/679 Європейського Парламенту та Ради від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб щодо обробки персональних даних і про вільний рух таких даних (ЗРЗД), стаття 85.

комерційну таємницю²⁷, а також забезпечує захист медіа в законах, включаючи Закон ЄС про цифрові послуги²⁸.

Суд ЄС у контексті захисту даних постановив, що журналістику слід тлумачити «широко» незалежно від медіа, і зазначив, що публікація особистої інформації може бути виключена із законів про захист даних, «якщо її мета — розкриття громадськості інформації, думок чи ідей, незалежно від середовища, яке використовується для їхньої передачі»²⁹. Було також встановлено, що особи, які публікують відео на YouTube, можуть вважатися особами, які підлягають захисту за журналістською діяльністю³⁰. Однак, також було роз'яснено, що «не можна вважати, що вся опублікована в інтернеті інформація, яка містить персональні дані, підпадає під поняття “журналістська діяльність”».

3 НАЦІОНАЛЬНІ СТАНДАРТИ

У цьому розділі розглядаються закони в європейських і деяких інших країнах, які передбачають належну практику щодо визначення журналістів. Існують великі відмінності в практиці країн щодо визначення журналістів³¹.

Багато країн, як-от США, відмовляються встановлювати конкретне визначення, заявляючи, що конституційний захист свободи вираження поглядів однаково поширюється на всіх осіб, а не лише на журналістів і медіа³². Як наслідок, існують обмеження певних засобів захисту, наприклад, пов'язаних із конфіденційними джерелами або отриманням визнання за інших обставин. Інші країни, як-от Польща, все ще зберігають архаїчні закони, які не визнають розвитку медіа і журналістики в цифровій сфері. Загалом, коли в Європі приймаються нові закони про медіа, країни приймають визначення медіа, а не журналістів³³.

²⁷ Директива (EU) 2016/943 Європейського парламенту та Ради від 8 червня 2016 року про захист нерозкритої науково-технічної та ділової інформації (комерційних таємниць) від її незаконного отримання, використання та розголошення Стаття 5(a).

²⁸ Регламент (EU) 2022/2065 Європейського парламенту та Ради від 19 жовтня 2022 року про єдиний ринок цифрових послуг і внесення змін до Директиви 2000/31/ЄС (Закон про цифрові послуги), § 14.

²⁹ Справа C-73/07, «Спеціаліст із захисту даних проти Сатакіннан Марккінапорссі Оу та Сатамедіа Оу» (Tietosuojavaltuutettu v. Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy), 2008 стор. 56; 61.

³⁰ Справа C-345/17, «Буйвідс проти Державної інспекції даних» (Buivids v Datu valsts inspekcija), 2019, стор. 55.

³¹ Див. Парламентська асамблея Ради Європи, Комітет з питань культури, науки, освіти та медіа, Статус журналістів у Європі, звіт, док. 14505, 26 лютого 2018 р. Доступ за посиланням: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=24287&lang=en>

³² Див., наприклад, «Сітізенс Юнайтед проти Федеральної виборчої комісії» (Citizens United v. FEC), 558 U.S. 310 (2010).

³³ Див., наприклад, Угорщина, Закон CIV 2010 року про свободу преси та основні правила медіаконтенту; Словачка Республіка, Закон від 22 червня 2022 р. 265/2022 Зб. про видавців видань і про реєстр у сфері медіа та аудіовізуальних засобів і про внесення змін і доповнень до деяких законів (Закон про видання).

Приклади походять із низки різних законів, включаючи закони про медіа і журналістів, закони про захист даних і конфіденційність, а також захист журналістських джерел.

3.1 Бельгія

Закон Бельгії про захист джерел інформації журналістів містить широке визначення журналістів та іншого персоналу, який потребує захисту³⁴. Після його ухвалення Арбітражний суд визнав неконституційними деякі положення прийнятого закону, які обмежували застосування до інтернет-медіа³⁵. В оновленому законі (неофіційний переклад) тепер зазначено:

1° будь-яка особа, яка безпосередньо сприяє збору, написанню, виробництву або поширенню інформації через медіа на користь громадськості;

2° редакція, тобто будь-яка особа, яка під час виконання своїх функцій повинна отримати інформацію, що ідентифікує джерело, шляхом збору, редакційної обробки, виробництва або розповсюдження цієї самої інформації.

3.2 Хорватія

Закон про медіа, Стаття 2:

«Журналіст — фізична особа, яка займається збором, обробкою, оформленням чи класифікацією інформації для оприлюднення через медіа і найнята медіа на підставі трудового договору або здійснює журналістську діяльність як незалежну професію відповідно до закону»³⁶.

3.3 Косово^{*37}

Закон «Про захист журналістських джерел» визначає журналіста так:

³⁴ Loi du 07/04/2005 relative a la protection des sources journalistes, стаття 2.

³⁵ Cour d'arbitrage, Arrêt n° 91/2006 du 7 juin 2006 Numéros du rôle: 3694, 3789 et 3796 En cause: les recours en annulation de la loi du 7 avril 2005 « relative à la protection des sources journalistes ».

³⁶ Закон про медіа (Консолідована версія, Офіційний вісник Республіки Хорватія 59/04, 84/11, 81/13). Доступ за посиланням: https://web.dzs.hr/eng/important/presscorner/Zakon%20o%20medijima_EN.pdf

³⁷ Будь-які посилання на Косово, не залежно від того, чи мова йде про територію, установи чи населення, слід розглядати відповідно до Резолюції 1244 Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй, без обмежень щодо статусу Косово.

«кожна фізична або юридична особа, яка регулярно або професійно залучається, щоб здійснити безпосередній внесок у збір, редагування, виробництво і поширення інформації серед громадськості через медіа»³⁸.

3.4 Польща

Закон про пресу комуністичного періоду 1984 року має обмежений, архаїчний погляд на журналістику

«Журналіст — особа, яка займається редагуванням, створенням або підготовкою матеріалів для преси, яка працює в редакції або веде таку діяльність від імені та на користь редакції»³⁹.

3.5 Австралія

В австралійському законодавстві існує багато різних варіантів визначення⁴⁰. Відповідно до Закону про конфіденційність 1988 року дії, вчинені медіаорганізаціями, звільняються від деяких положень закону. Медіаорганізації визначаються як ті, «чия діяльність складається зі збору, підготовки до розповсюдження або розповсюдження таких матеріалів з метою надання їх громадськості)»:

(a) матеріал новин, поточних подій, інформації чи документального характеру;

(b) матеріал, що складається з коментарів чи думок щодо новин, поточних подій, інформації чи документального характеру, або їх аналізу.

3.6 Канада

Відповідно до Закону про захист журналістських джерел, журналіст дещо вузько визначається як «особа, основною діяльністю якої є безпосередній внесок, регулярно чи час від часу, за винагороду, у збір, написання чи виробництво інформації для розповсюдження засобами масової інформації, або будь-хто інший, хто допомагає такій людині. (журналіст)»⁴¹.

³⁸ Закон № 04/L-137 про захист журналістських джерел.

³⁹ Переклад польського закону про пресу 1984 р., Закон і адміністрація в пострадянській Європі, Том 4 (2017 р.), Випуск 1 (вересень 2017 р.). <https://doi.org/10.1515/lape-2017-0002>

⁴⁰ Див. Р. Ананіан-Велш (Ananian-Welsh, R.) (2022). Хто такий журналіст? Критичний аналіз законодавчих визначень Австралії. (Who is a Journalist? A Critical Analysis of Australian Statutory Definitions.) Огляд федерального законодавства, 50(4), стор. 449–478. <https://doi.org/10.1177/0067205X221126583>

⁴¹ Закон про захист журналістських джерел, S.C. 2017, пункт 22

Закон про захист персональної інформації та електронних документів⁴² звільняє журналістську діяльність від багатьох положень закону, не визначаючи, що це таке. Нещодавно Федеральний апеляційний суд постановив, що пошукова система Google не є винятком, оскільки вона використовувалася в комерційних цілях, а не виключно для журналістики⁴³.

4 ВИЗНАЧЕННЯ, ЗАПРОПОНОВАНІ МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

4.1 Комітет із захисту журналістів

CPJ (Комітет із захисту журналістів) визначає журналістів як людей, які висвітлюють новини або коментують суспільні справи через будь-які медіа, у тому числі у пресі, у фотографіях, на радіо, телебаченні та в інтернеті. Ми беремося за справи, пов'язані зі штатними журналістами, фрилансерами, стрингерами, блогерами та громадянськими журналістами⁴⁴.

4.2 СТАТТЯ 19

СТАТТЯ 19 вважає, що фундаментальним питанням є забезпечення широкого доступу до інформації, яка становить суспільний інтерес. Тому визначення того, хто є журналістом, необхідно розглядати в цьому контексті. Організація вважає, що в сучасному світі визначення журналістики в контексті захисту джерел має включати широкий спектр осіб та організацій, які надають інформацію громадськості.

Також згадується, що визначення того, кого вважати журналістом, — питання не нове. У минулому закони про захист журналістських джерел були розроблені таким чином, що вони захищали лише журналістів у сучасних медіаформах і не поширювалися на журналістів, які використовують медіа, які виникли пізніше. У США протягом останніх 100 років на державному рівні тележурналісти не вважалися пресою і не захищалися так само, як газетні репортери; пізніше тележурналісти не отримали захисту, наданого радіорепортерам. Ця проблема зберігається до сьогоднішнього дня, коли цифрові медіа зараз не захищені законами в багатьох юрисдикціях. Суди в багатьох із цих юрисдикцій або встановили, що засоби захисту не застосовуються, або були змушені виходити за текст законодавства чи конституційних положень, щоб знайти захист.

⁴² Закон про захист персональної інформації та електронних документів, S.C. 2000, пункт 5

⁴³ «Google LLC проти Канади (Комісара з конфіденційності)», 2023 FCA 200.

⁴⁴ CPJ, Наше дослідження, <https://cpj.org/about/research/>

Що стосується блогерів, СТАТТЯ 19 стверджує, що більше не можна визначати журналістику і журналістів за допомогою посилання на якийсь визнаний навчальний заклад або приналежність до новинної організації чи професійної організації. Навпаки, СТАТТЯ 19 вважає, що визначення журналістики має бути функціональним, тобто, журналістика — це діяльність, якою може займатися кожен. Відповідно, стаття стверджує, що міжнародне право у сфері захисту прав людини має захищати блогерів так само, як воно захищає журналістів⁴⁵. З точки зору СТАТТІ 19 вимога до соціальних медіа достатньою мірою дотримуватися критеріїв професійних стандартів некорисна і непотрібна: хоча явне дотримання набору професійних стандартів може бути корисним показником того, чи бере участь особа в медіадіяльності, його не слід розглядати як необхідну умову. Поширення інформації в суспільних інтересах не вимагає членства в професійній організації чи дотримання встановленого кодексу поведінки⁴⁶. На думку організації, захист також має поширюватися на нетрадиційні організації, такі як організації громадянського суспільства. Часто вони продукують матеріал, який у тій чи іншій формі є журналістським, але не описується як такий явно.

5 КЛЮЧОВІ ЕЛЕМЕНТИ, ЯКІ НЕОБХІДНО ВРАХУВАТИ

Визначення журналіста має включати такі елементи:

- Це фізична або юридична особа;
- Виконує діяльність регулярно або професійно. Цей аспект має включати тих, хто тільки починає, займається діяльністю частково, займається нерегулярною діяльністю, а також тих, хто також працює в нетрадиційних медіа, включаючи орієнтовані на новини канали соціальних медіа, блогерів і громадських організацій;
- Займається збором і розповсюдженням інформації для загального користування, включаючи новини, коментарі, освітню та розважальну інформацію;
- Інформація може поширюватися за допомогою будь-якої форми комунікації, включаючи радіомовлення, друковані та цифрові засоби;
- Особа повинна прагнути відповідати загальноприйнятим професійним та етичним стандартам медіа щодо точності та відданості досягненню найвищої якості контенту;

Крім того, правові гарантії та механізми захисту також повинні охоплювати широке коло тих, хто надає підтримку і допомогу в контексті ЗМІ, включаючи:

⁴⁵ СТАТТЯ 19, Коротка інформація про право на блог, 2013 р. Доступ за посиланням: <https://www.article19.org/resources/the-right-to-blog/>

⁴⁶ СТАТТЯ 19, Відповідь на консультацію спеціального доповідача щодо захисту журналістських джерел і викривачів, липень 2015 р. Доступ за посиланням: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Opinion/Protection/Article19.pdf>

- Професійний персонал, включаючи редакторів, стрингерів, дослідників, слідчих, операторів і фотографів;
- Адміністративний та допоміжний персонал, включаючи фіксерів, водіїв і перекладачів;
- Видавничий персонал і персонал із розповсюдження, включаючи тих, хто займається обробкою і розповсюдженням новин та інформації, друком, доставкою і роздрібною торгівлею;
- Технічний персонал і зовнішні провайдери зв'язку;

Захист також має поширюватися на членів родини та інших осіб, які перебувають у тісних особистих стосунках із журналістами та іншими суб'єктами медіа, якщо вони стають мішенню на основі цих стосунків та у зв'язку із журналістською діяльністю.

Нарешті, не повинно бути жодних встановлених критеріїв, які виключали б особу як журналіста, оскільки журналістика — це реалізація свободи слова. Це, зокрема, такі критерії:

- Відсутність вимог щодо освіти / навчання;
- Відсутність вимог щодо членства в професійній асоціації або наявності прескартки;
- Відсутність зв'язку зі статусом зайнятості (повна / часткова / фрилансер);
- Відсутність вимог щодо винагороди за діяльність (наприклад, громадські медіа);
- Жодних обмежень щодо джерел фінансування, включно з «іноземним фінансуванням».

